

La música a les «tribus urbanes»: el heavy metal

Sílvia Martínez García
Departament
d'Etnomusicologia (CSIC,
Barcelona)

L'any 1992 iniciàrem al Departament d'Etnomusicologia del CSIC una recerca per estudiar la música de les diferents «tribus urbanes» que trobem a la ciutat de Barcelona.¹

Aquest treball s'emmarca en l'actual línia de recerca del Departament, que segueix una de les principals tendències de l'etnomusicologia actual: la consideració dels fenòmens musicals des d'una perspectiva antropològica.² Des d'aquest punt de partida l'etnomusicologia ja no té tan sols com a objectes d'estudi repertoris en vies d'extinció o cultures musicals exòtiques i llunyanes.

Si, d'acord amb el segon paradigma propugnat per l'etnomusicologia,³ considerem els fenòmens musicals com a parts integrants d'una cultura i no com un conjunt de productes sonors autònoms, llavors caldrà que acordem els temes i les tècniques de les nostres recerques a aquest nou paradigma. Així, des dels anys vuitanta podem trobar importants treballs sobre la música popular basats en aquesta nova perspectiva.⁴

Considerant la música com un fenomen cultural, el nostre objectiu serà entendre i desvetllar les claus del seu funcionament, del discurs i de les actituds que s'hi articulen. Tanta importància tindran els espais i els contextos en què trobem la música, com els usos i les funcions que se'n deriven, com les categories i els valors musicals rellevants per als integrants de la mateixa cultura.

Els nostres treballs, al mateix temps, tenen com a objectiu apropar l'etnomusicologia a la realitat musical de la nostra societat i del nostre temps. Per tant, no hauríem de deixar mai que la manca de prestigi d'un determinat repertori o la seva manca d'antiguitat condicionessin la nostra aproximació

a la diversitat de mons musicals que ens envolten.

Partint d'aquestes premisses, decidírem analitzar la música en les «tribus urbanes» i més endavant concentrar-nos en un dels repertoris de subcultures més populars: el heavy metal.

Una de les primeres coses que ens cridà l'atenció en començar el nostre treball de camp fou observar com el consum d'aquesta música implicava sovint una forta identificació personal en determinats joves. El heavy metal no era considerat tan sols com un repertori de concert, sinó que podia dur a remolc tota una filosofia i una actitud vitals.⁵ Una actitud que sovint implica una manera de vestir, uns escenaris d'oci o la tolerància cap al consum de determinades drogues.

Es feia evident que el tipus de relació que els heavies establien amb la música denotava una consideració d'aquesta com alguna cosa més que un conjunt de productes sonors.

El producte musical aquí s'entén com un objecte viu: la recreació és més important que l'objecte creat i que el repertori; els grups musicals són el vehicle de comunicació dels valors i dels missatges del discurs heavy.

La música, en aquest col·lectiu, és considerada com l'eix articulador i el principal emblema identitari.⁶ La «militància» heavy pot dur, per exemple, extraordinàries despeses per poder col·leccionar la major quantitat possible de discos. Pot, fins i tot, arribar a condicionar el tipus de feina a la qual accedir, ja que els cabells llargs i el vestuari heavy no són «compatibles» amb molts llocs de treball.

La relació entre els heavies i el heavy metal pot ser presa aquí com un bon exemple de l'articulació d'una identitat col·lectiva explicitada a partir d'una música concreta. Això es fa palès tant

«La provocació no es limita a les portades dels discos...».
Fotografia: J. Casamitjana

si observem la mitologia heavy, com el ritual d'un concert, com a partir de les mateixes estructures musicals.

Per exemple, molts temes heavies s'ordenen en estrofes enllaçades per petites seccions formades per una cèl·lula de ritme i de tonada molt senzilla. Aquestes cèl·lules són fàcils de memoritzar i de cantar (encara que no se n'entengui la lletra), i donen peu al fet que el públic les coregi en un concert. Aquest és un dels recursos dels quals se serveixen els grups de heavy metal per aconseguir una participació activa del seu públic en els concerts, amb la qual recreen així la identitat col·lectiva que els caracteritza.

És important constatar que la música heavy ha anat creixent a recer d'un públic de comportament imitatiu cap als seus grups musicals de culte. Tanmateix, això no vol dir que tots els seguidors del heavy metal siguin membres de la subcultura heavy. Avui dia el públic del heavy metal és força ampli i comprèn des d'adolescents que s'inicien en aquest món fins a adults que no han deixat de seguir els seus grups de culte un cop integrats completament a la societat. Només una part reduïda dels seguidors d'aquesta música fa del heavy metal una manera

de viure, des del moment que el converteix en el seu únic consum cultural, en un condicionant de la seva imatge personal, que segueix, en els casos més extrems, l'actitud d'autodestrucció que comporta.

La música heavy és un llenguatge que cal entendre de manera dinàmica. Hi ha, certament, una instrumentació, unes estructures i uns codis de *performance* típics en el repertori heavy. Però cal no oblidar que com la majoria de músiques populars, el heavy està en constant diàleg amb els mitjans de comunicació de masses i amb les lleis del mercat. Una de les nostres tasques serà observar si els canvis formals que es deriven d'aquest diàleg amaguen també algun canvi de funció o si són reelaboracions del mateix codi.

Un altre tret observat en la música heavy i que sovint és menystingut és l'ús que se'n fa d'ella com a mitjà de protesta i com a expressió contracultural.⁷ Sovint associem la música de les subcultures a un ús lúdic, però no sempre estem disposats a admetre en elles una intenció de compromís o de crítica social conscient. Haurem, doncs, d'analitzar també els elements extramusicals que acompanyen la música per trobar-hi la clau dels seus usos.

Certament, en l'estètica lligada al heavy metal trobem un important component d'agressivitat i d'apologia de la violència. Les portades dels discos i els textos de les cançons duen sovint una forta càrrega antisocial. Però aquesta violència, que contenen les imatges visuals i el llenguatge, no té després equivalent en la seva actitud com a grup. Podria ser que una de les claus de l'èxit d'aquesta música fos aquesta possibilitat de transgressió que representa una estètica percebuda com a violenta i radical, però que no implica necessàriament compromisos personals il·legals ni antisocials.

Un altre tret interessant en el món de la música heavy, i en el qual hem de continuar treballant, és el seu sistema d'aprenentatge. Atès que és una música popular i de transmissió oral (sobretot a través d'enregistraments d'àudio) les vies per accedir al seu coneixement pràctic tenen poc a veure amb l'ensenyament musical acadèmic tradicional. Aquests sistemes alternatius d'ensenyament, sovint poc considerats, constitueixen una part molt important en l'actual accés a la música per part dels joves.

En resum, a través d'aquesta recerca, encara en curs, pretenem estudiar des de l'Antropologia de la Música el fenomen del heavy metal. L'anàlisi dels codis musicals i socials que el regeixen ens permetrà entendre molt millor una part important de la nostra música popular.

Bibliografia

BOHLMAN, P. *The Study of Folk Music in the Modern World*. Bloomington: Indiana University Press, 1988.

CHAMBERS, I. *Urban Rythms. Pop Music and popular Culture*. Nova York: St. Martin's Press, 1985.

FRITH, S. *Music for Pleasure. Essays in the Sociology of Pop*. Cambridge: Polity Press, 1988.

MANUEL, P. *Popular Musics of the Non-Western World: An Introductory Survey*. Nova York: Oxford University Press, 1988.

MARSHALL, C. «Two Paradigms for Music: A Short History of Ideas in Ethnomusicology», a *The Cornell Journal of Social Relations*, 7, 1972, pàg. 75-83.

MARTÍ I PÉREZ, J. «Hacia una antropología de la música», a *Anuario Musical*, 47, Barcelona, 1992, pàg. 195-225.

MERRIAM, A.P. *Anthropology of Music*. Evanston: Northwestern University, 1964.

MIDDLETON, R. *Studying Popular Music*. Milton Keynes: Open University Press, 1990.

NETTL, B. *The Western Impact on World Music: Change, Adaptation and Survival*. Nova York: Shirmer Books, 1985.

PELINSKI, R. «Yo es otro»: *Reflexiones sobre el encuentro musical entre Europa y América*, ponència presentada al XV Congreso de la SIM, Madrid, 1992, en premsa.

SATUÉ, F.J. *Heavy Metal*. Madrid: Ed. Cátedra, 1992.

Notes

1. Aquest projecte s'està fent amb el suport d'una beca, Formació d'Investigadors, concedida per la Generalitat de Catalunya l'any 1992.

2. Cfr. Alan P. Merriam, *The Anthropology of Music*. Evanston: Northwestern University Press, 1964; i Josep Martí, «Hacia una antropología de la música», *Anuario Musical*, 47, 1992, pàg. 195-225.

3. Vegeu Christopher Marshall, *Two Paradigms for Music: A Short History of Ideas in Ethnomusicology*, *The Cornell Journal of Social Relations*, 7, 1972, pàg. 75-83.

4. Vegeu, per exemple: Iain Chambers, *Urban Rhythms. Pop Music and Popular Culture*. Nova York: St. Martin's Press, 1985; Bruno Nettl, *The Western Impact on World Music: Change, Adaptation and Survival*. Nova York: Shirmer Books, 1985; Peter Manuel, *Popular Musics of the Non-Western World: An Introductory Survey*. Nova York: Oxford University Press, 1988; Philip Bohlman, *The Study of Folk Music in the Modern World*. Bloomington: Indiana University Press, 1988; Simon Frith, *Music for Pleasure. Essays in the Sociology of Pop*. Cambridge: Polity Press, 1988; Richard Middleton, *Studying Popular Music*. Milton Keynes: Open University Press, 1990.

5. Cfr. Francisco Satué, *Heavy Metal*. Madrid: Cátedra, 1992 pàg. 15 i següents.

6. Per a una reflexió sobre la música com a emblema d'identificació vegeu: Ramón Pelinski, «Yo es otro»: *Reflexiones sobre el encuentro musical entre Europa y América*, ponència presentada al XV Congreso de la SIM, Madrid, 1992, (en premsa).

7. Cfr. Francisco Satué, op. cit.; pàg. 19-20.

La creació de la identitat ètnica. Grup tsachila de la costa de l'Equador

Montserrat Ventura
Universitat Autònoma de
Barcelona/EHESS, París

En el decurs dels anys setanta i vuitanta hi va haver una gran producció teòrica sobre el tema de la identitat ètnica i l'etnicitat, essent la majoria dels treballs referents al fenomen de producció etnicitària, especialment en el context urbà. Paral·lelament, a Amèrica Llatina s'obrien noves vies d'interpretació per a l'estudi dels moviments de recuperació ètnica dels pobles indígenes, fenomen que a l'Equador adquirí dimensions exemplars per a tot el continent. El cas tsachila, una societat indígena de les terres baixes, és un exemple de grup ètnic en què la creació de la identitat no ha anat acompanyada de mobilització política.

Els indis tsachila, més coneguts com a *colorado* pel seu costum de pintar-se el cos i els cabells de color vermell, viuen en zona de muntanya baixa i clima subtropical al sud-est de la província de Pichincha, a la part central del *Cantón Santo Domingo de los Colorados*, a l'Equador. La seva economia tradicional es basava en l'agricultura itinerant, la caça, la pesca i la recol·lecció. Com altres societats de les terres baixes sud-americanes, estaven dèbilment integrades a l'economia de mercat i mantenien una organització social basada en la família extensa, hàbitat dispers i sense cap estructura de poder formal. Malgrat tot, existien agrupacions de famílies que constituïen nuclis endogàmics i que podien coincidir amb l'àrea d'influència d'un xaman, que representava la figura d'autoritat i de prestigi.

A partir de l'any 1958, amb la construcció de carreteres que travessaven la zona i que la uneixen a d'altres regions del país, s'inicià el contacte permanent amb la societat nacional. A